

Hüb. (volgens Guenée) = *Tripunctaria* Heinemann (nec HS.?)

In de maand Augustus van het vorige jaar 1859 vonden de heer Fransen en ik, nabij Rotterdam, op den bloesem van Beerenklaauw, eenige spanrupsjes, die ons toeschenen tot 2 soorten te behooren.

Twee derzelve waren ruim anderhalve nederlandsche duim lang, en circa $1\frac{1}{2}$ streep breed, zeer licht witachtig groen, met 5 donkergrauwe winkelhaaksche vlekken op den rug, welker spits naar den kop toe stond. Tusschen deze en de pooten zag men nog aan wederzijde op ieder lid van het ligchaam een klein graauw vlekje, en daaronder een zeer fijn streepje.

De anderen (4 in getal) waren even lang, doch schenen ronder; hare kleur wisselde tusschen wit, lichtgroen en wit met eenen rooden tint (vleeschkleurig). Zij hadden 4 flauwe witte lijnen over de gheele lengte van het ligchaam, en eene donkerder lijn (het ruggevat) over het midden, en waren voorts zonder verdere teekening.

Ik verwachtte uit de twee zoo verschillende soorten van rupsen ook twee soorten van vlinders, kweekte haar dus afzonderlijk, en hield ook de poppen gescheiden, doch was niet weinig verwonderd, bij het uitkomen in het begin van Mei, allen volmaakt gelijke exemplaren te bekomen, die volkomen met Guenée's beschrijving, en bijzonder met die zijner varieteit A overeenstemden. Het zijn eigenlijk de versche, gave vlinders die overeenkomen met de beschrijving dezer varieteit; gevlogene worden zeer spoedig lichter, ook door het verschieten der kleur. Men kan dus zeggen dat de bedoelde varieteit niet bestaat. Bij mijne versche, nog onopgestoken exemplaren liep eene helder witte punt, op het midden van den rug staande, zeer in het oog — het is welligt om deze reden dat de Engelsche schrijvers onze soort *Albipunctata* noemden.

Dat de rupsen van meer soorten van *Eupithecia* dan de hier besprokene, sterk variëren, blijkt uit de afbeelding der rupsen van *Eupith. signata* Scopoli (*Centaureata* W. V.) bij Sepp.

De ijverige natuuronderzoekers, waaraan wij de afteekening en beschrijving der eerste standen van die soort in genoemd werk te danken hebben (Sepp, Nederl. Insecten, Deel VI, T. 35), hadden een dergelijk verschil bij hunne rupsen waargenomen. Zij beelden de twee variëteiten der rupsen op genoemde plaat ook af. Ik was vroeger geneigd, het er voor te houden dat zij twee soorten verward hadden, doch, na hetgeen ik met mijne *Pimpinellata*'s heb ondervonden, ben ik van gedachte veranderd.

Eup. pimpinellata schijnt zeldzaam, en komt denkelijk tweemaal in het jaar voor, daar ik den vlinder ook in Julij, bij den Haag ving.

Zij is in de eerste lijst onzer inlandsche vlinders in de *Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland*, Deel 1, p. 30 als inlandsch opgegeven, doch later, zie II, p. 190, weder geschrapt. De heer de Graaf heeft mij intusschen verklaard dat de vlinders, die hij eerst *Pimpinellata* had genoemd, tot eene andere soort als de hier besprokene behoorden, en niet identisch waren met *Pimpinellata* Hübn.

BESCHRIJVING VAN EENIGE NIEUWE SOORTEN VAN

LUCANIDAE

DOOR

Mr. S. C. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN.

Reeds meermalen was ik in de gelegenheid om met een woord te gewagen van de rijke verzameling van insecten, die 's Rijks Museum van natuurlijke historie te Leyden in het vorige jaar ontvangen mogt uit Sumatra door de welwillende en belangeloze toezending van den heer Ludeking, officier van gezondheid, aldaar bij het Nederlandsche leger in zijne betrekking werkzaam, maar tevens opmerkzaam natuuronderzoeker en vooral belangstellende in de zoo duizendmaal gewijzigde vormen der insecten. Onder de voorwerpen, door hem overgezonden, behoorden er zeer velen tot de familie der *Vliegende Herten* of *Lucaniden*, eene nog niet genoeg onderzochte groep, die den systematicus vele moeilijkheden en duistere vraagpunten oplevert en omtrent welke eene Monographie van den Engelschen Majoor Parry gewacht wordt. De zwarigheden, die bij het behandelen dezer familie zich telkens weder voor den schrijver herhalen, vinden hoofdzakelijk haren oorsprong in de onstandvastigheid van grootte en vorm der bovenkaken bij de mannetjes en in de groote overeenkomst, die er tusschen de wijfjes van vele soorten bestaat, waardoor het vooreerst zeer moeilijk is te bepalen of twee bijzondere vormen als verscheidenheden

van eene soort bijeen behooren, dan wel als twee afzonderlijke soorten moeten gescheiden worden, ten anderen uiterst gewaagd is sommige wijfjes met zekerheid tot bepaalde mannetjes te brengen.

De ontwikkeling dezer knoopen blijve den Majoor Parry, bezitter van eene der rijkste verzamelingen van Lucaniden aanbevolen; ik wil mij voor als nu slechts er toe bepalen eenige nieuwe, nog onbeschreven vormen te doen kennen en eenige weinige aanmerkingen omtrent reeds vroeger bekende soorten mede te deelen.

Op het voetspoor van den onvermoeibaren en schier onnavolgbaren Lacordaire ¹⁾ zal ik de menigte *Genera* der nieuwere schrijvers, als *Chalcodes*, *Anoplocnemus*, *Hexarthrius*, *Odontolabis*, *Metopodontus*, *Macrocrates*, *Macrognathus*, *Platyprosopus* en hoe zij verder heeten mogen, laten voor hetgeen zij zijn, en mij tot de welbekende geslachten *Lucanus* en *Dorcus* bepalen.

Vooraf echter wil ik opgeven, welke soorten 's Rijks Museum van den Heer Ludeking heeft ontvangen. Het zijn de volgende:

- Lucanus Rhinoceros* Oliv. (voorwerpen van 9 Ned. d. lengte)
- » *bicolor* Oliv.
- » *bicolor*, var.
- » *Lacordairei* Parry (monogr. ined.)
- » *Ludekingii* v. Voll.
- » *Delessertii* Guér.
- » *Gazella* Fabr.
- » *Dalmanni* Hope (*pubescens* Blanch.)
- » *carinatus* Lin. ♀
- » *Dejeanii* Reiche
- » *Dejeanii*, var. *nigra*.
- » *dorsalis* Erichs.
- » *occipitalis*, Hope

1) Verg. *Histoire naturelle des Insectes. Genera des Coleoptères*, 3e Dl., bl. 22—32.

Dorcus Antaeus, Hope

- » *Antaeus* var.? sive *Hopei* Saund. var.?
- » *forceps* v. Voll.
- » *Titan* Boisd. (*Alcides* de Haan; lengte 9 duim)
- » *Bucephalus* Perty var.
- » *Saiga* Oliv. var.
- » *purpurascens* v. Voll.
- » *Tragulus* v. Voll.
- » *capitatus* Westw. (*platycephalus* Guér.)
- » *acuminatus* F.
- » *lunatus* Weber, en
- » *rectangulus* v. Voll.

Zijnde 23 soorten, behalve eenige onbestembare wijfjes.

1. *Lucanus sericans*, de Haan.

Onder dezen naam vind ik op het Museum een mannelijk voorwerp uit Java, overgezonden door Dr. S. Muller, dat ik slechts schoorvoetende breng tot de soort *Lunifer* Hope (*Lama* Burm.) en wel tot de varieteit *villosus*. Het voorwerp verschilt van de beschrijving bij Burmeister, hoofdzakelijk in den vorm der bovenkaken, doch komt zeer nabij aan eene soort uit Japan, die ik voor *villosus* Hope houden moet. Van de beschrijving bij Burmeister¹⁾ verschillen de bovenkaken doordien zij aan de binnenzijde zeven kleine tandjes vertoonen; voorts zijn de dijen aan de voor- en achterzijde met eene langwerpige gele vlek geteekend, terwijl de *villosus* uit Japan aldaar eene geelroode vlek vertoont. Beide voorwerpen hebben niet veel meer dan de halve lengte, welke Burmeister opgeeft, en het Javaansche is slechts 0,043 met de kaken lang.

2. *Lucanus bicolor* Oliv. var.

Ons voorwerp, 0,07 lang, overgezonden door den heer Lu-

1) *Handbuch der Entomologie*, Deel V. p. 353.

deking is merkwaardig om den afwijkenden vorm van kop en bovenkaken. De laatsten vertoonen aan de binnenzijde bij het grondstuk eenen, door een klein sleufje op den top in tweeën gedeelden knobbel, van welken de binnenrand vrij diep inspringende naar boven gaat, een' halven cirkel vormt en zich nog iets verder uitstrekt, terwijl de buitenrand van de breede kaak daaromheen concentrisch eenen anderen cirkelboog beschrijft, tot beide randen door eene afsnede met 5 tanden vereenigd worden. De kop is grof lederachtig gerimpeld en gestippeld, en niet zoo fijn en glad als bij den typus; de ronde uitspringende schijf voor de oogen is veranderd tot een' nageoeg regten hoek en de scherpe doorn, bij den typus aan wederzijde achter het oog bemerkbaar, is meer naar voren gerukt en een stomp driehoekig uitsteeksel geworden. Eindelijk vertoonen de voorste scheenen slechts een doorn op het midden van den buitenrand.

3. *Lucanus Lacordairei*, Parry, *Mon. ined.* ¹⁾

(Verg. Plaat 5. fig. 1). *

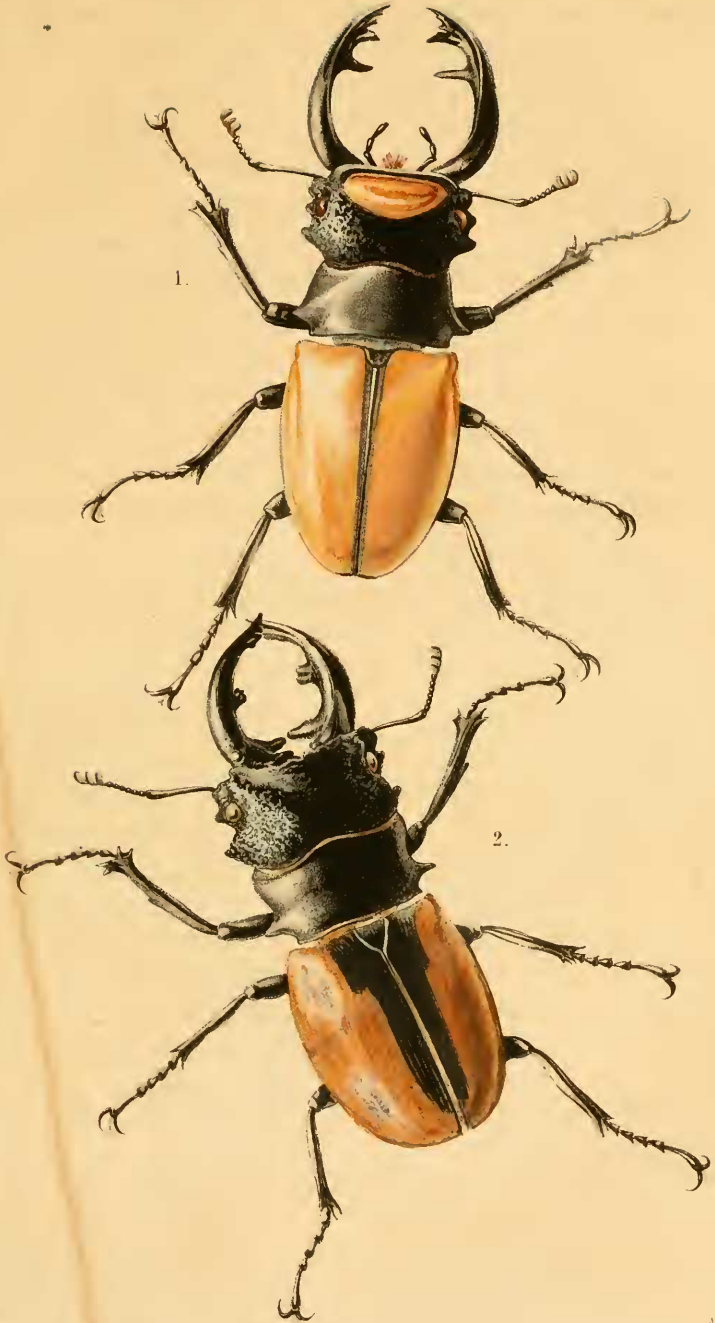
Daar deze prachtige Lucanide nog niet beschreven noch afgebeeld is, neem ik haar hier op, ofschoon zij in de spoedig te verwachten Monographie van Majoor Parry zal worden behandeld. Zij behoort tot de afdeeling *Odontolabis* Hope. Volgens Westwood komt zij ook op Borneo voor.

Lucanus ater nitidus, macula frontali duplici nec non elytris laevissimis testaceis; sutura nigra, fronte transversim carinata. Long. ♂ 0,076.

Hab. Sumatra et Borneo.

De kop is zeer breed, op het midden glad, in de nabijheid

1) De kennis aan deze toekomstige Monographie en de benaming daarin aan deze soort gegeven, heb ik te danken aan de welwillendheid van den beroemden J. O. Westwood, Directeur van het Museum van natuurlijke historie te Oxford.

1. *Lucanus lacordairei*, Paery. 2. *L. ludekingii*, v. Voll.

der oogen zeer rimpelig met een rond en twee doornachtige uitsteeksels aan de zijden. De oogen zijn groot en bruin; het voorhoofd is van den schedel gescheiden door een hoog uitstekenden, scherpen, dwarsen, zwartgekleurden kiel; beide voorhoofd en schedel zijn aan wederzijde van dien kiel blinkend ledergeel gekleurd. De rand van den clypeus is echter weder zwart en bezet met uitstekende oranjeleurige haren. De bovenkaken zijn gebogen en langs den buitenrand bijna drie Ned. duim lang, fijn gekorrelt zwart, alleen aan de uiterste spits glad en blinkend; aan de binnenzijde naar het einde staan twee groote doornen en tusschen den laatsten en de spits nog drie kleineren. De knop der sprieten bestaat uit drie leedjes. Het borststuk is gelijk aan dat van *Bicolor*, slechts ietwat smaller. De dekschilden zijn zeer glad en lederkleurig bruin; hun naad en het schildje zijn zwart; deze zwarte zoom loopt versmallend naar de vleugelspits, terwijl eene smallere zwarte zoom bij den schouder aanvangt en van daar den buitenrand volgt om zich met het zwart van den naad te vereenigen.

De metathorax vertoont ons aan de onderzijde twee zeer groote onregelmatig vierhoekige licht kastanjebruine vlekken, en daarachter, ter plaatse waar de achterpooten, als zij naar voren bewogen worden, de buikvlakte raken, nog eene even zoo gekleurde streep. De voorscheenen hebben een klein doornetje op het midden van den achterrand, de midden- en achterscheenen geen. De voorzijden der midden- en achterdijen zijn licht kastanjebruin van kleur.

Van deze soort ken ik het wijfje niet.

4. *Lucanus Ludekingii*, v. Voll.

(Verg. Plaat 5 fig. 2.)

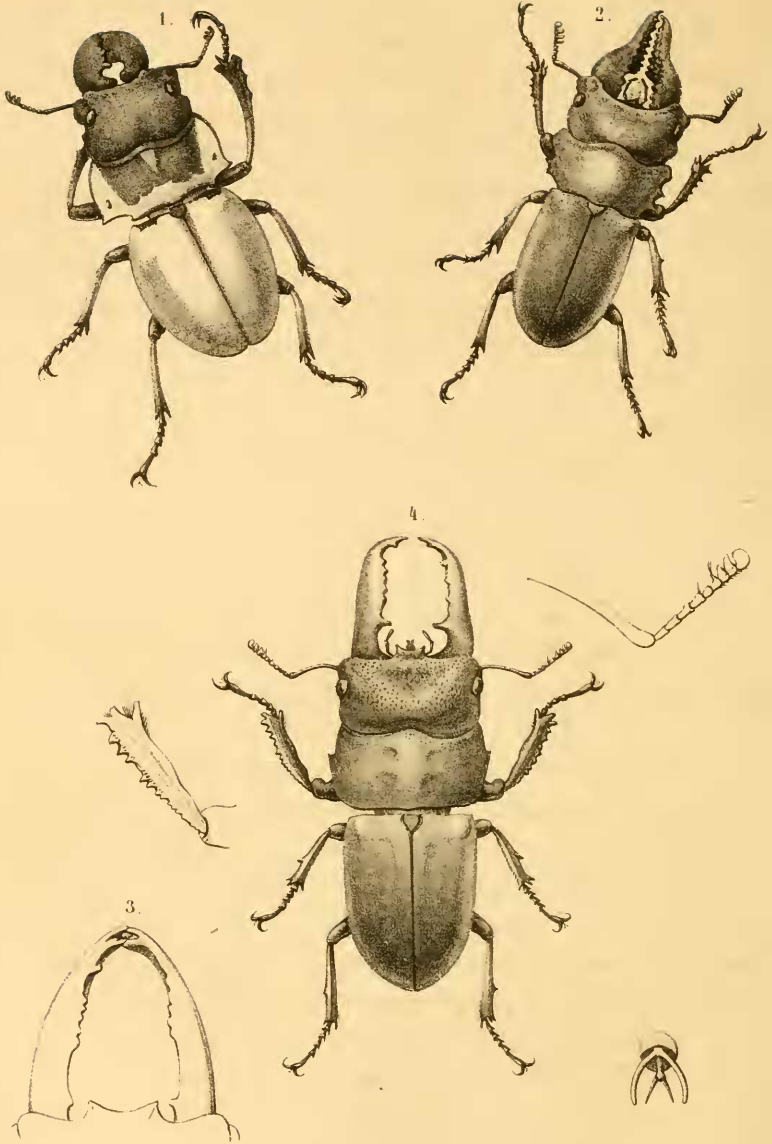
Ook deze soort, die ik aan haren ontdekker toewijd, is om hare grootte en den vorm van den kop zeer merkwaardig.

Lucanus ater capite latissimo, in lateribus punctatissimo, fronte transversim carinata, elytris laevissimis testaceis, sutura latius et limbo externo anguste nigris. Long ♂ 0,072.

Hab. Sumatra.

De kop van dezen kever is zeer groot, en zijn voorrand weder luifelachtig uitstekend als bij den vorigen, doch zonder gele vlekken; ook vertoont die kiel in het midden drie indruk-sels, 't geen bij de vorige soort het geval niet was. De kop is in de bogten van den zijrand nagenoeg aan den vorigen gelijk; op de bovenzijde in het midden is hij fijn gestippeld, welke stippeling naar achter en naar de zijden grover wordt tot zekere denkbeeldige lijnen, welke van even boven de oogen convergerend naar het midden van den hals loopen, achter welke lijnen de oppervlakte zoo ruw mogelijk gesagrijnd is. Hetzelfde heeft aan de onderzijde van den kop plaats. De bovenkaken zijn veel breeder en zwaarder bij de inplanting als die van *Lacordairei*. Zij vertoonen eerst een' stompen tand horizontaal naar binnen, dan een' veel grooteren naar binnen en beneden, vervolgens ongeveer ter halver lengte een' breeden, doch niet langen, eigenlijk dubbelen tand in dezelfde rigting en aan de spits eene dubbele vork, terwijl de onderrand naar de spits toe gekarteld is. — Een kleiner voorwerp, dat slechts een paar streep meer dan 5 duim lengte haalt, heeft de bovenkaken eenigzins anders gevormd, daar het aan iedere kaak na den stompen horizontalen tand, slechts één, doch vrij grooten tand vertoont, terwijl de dubbele vork langere einden heeft.

Het borststuk is nagenoeg gelijk aan dat van den vorigen, slechts wegens den breeden kop, ook veel breeder aan den hals. De dekschilden zijn sterk blinkend, bruinachtig geel. Van den gelen schouder tot aan het schildje is het vlak zwart, welk zwart met twee hoeken versmallend langs den naad naar beneden loopt en in een' uiterst smallen zoom van de spits des vleugel-deks weder langs den rand naar boven loopt tot aan den

v. V. Rec.

A. W. Leth.

1. *Lucanus Brookeanus*, Parry. 2. *Dorcus forceps*, v. Voll.
3. *D. bucephalus*, var. 4. *D. pilifer*, v. Voll.

schouder. Het grootste voorwerp heeft twee grauwe stippen op de schouders, het kleinste heeft den zwarten zoom aan den naad smaller en zonder hoeken wigvormig versmallend. Het achterborststuk vertoont aan de buikzijde geene gele vlekken, doch de pooten zijn gelijk aan die der vorige soort.

Een vrouwelijk voorwerp, bijna 0,04 lang, gelijkt ten sterkste op *Luc. Delessertii* Guér. met deze geringe punten van verschil. De uitstekende lap dwars over het oog is kleiner en meer driehoekig; het borststuk is minder glad op het midden en heeft voor het schildje een fijn gleufje; de kleur der dekschilden is roodachtig geel; het zwart langs den naad is niet zoo wigvormig uitlopend, meer gelijk van breedte en tegen de spits der dekschilden vereenigt het zich met eene donkerbruine dwarsveeg.

5. *Lucanus Brookeanus*, Parry *Mon. ined.*

(Verg. Plaat 6 fig. 1.)

Van deze soort zijn door Dr. Schwaner aan 's Rijks museum twee voorwerpen uit Borneo toegezonden. Volgens Westwood moet de soort tot het geslacht *Odontolabis* Hope behooren.

Lucanus fulvus, capite nigrofulco, thorace macula gemina lata nigra notato, limbo maxillarum externo semicirculari. Long. 0,040 usque ad 0,046.

Hab. Borneo.

De kop is bovenop plat en vierkant van vorm, van voren bij de inplanting der kaken uitstekende en daartusschen boogvormig ingesneden; achter de oogen is aan de zijkanten eene insnede. Zijne kleur is zwart met een' bruinen gloed. De bovenkaken zijn aan den buitenrand half cirkelvormig en hebben aan de binnenzijde na de scherpe spits nog drie tanden tegen elkander, waarop eene kleine halfcirkelvormige insnijding

volgt. De knop der sprieten bestaat uit drie leedjes. De zijrand van het borststuk loopt eerst met eenen boog verbreedend uit tot over de helft, waar hij plotseling zich naar binnen wendt om na korten loop regthoekig van daar naar achteren te keeren. Het is zeer fijn gekorrelt, weinig blinkend, heeft fijne zwarte zoomen en vertoont twee trapeziumvormige zwarte vlekken, die van den voorrand tot dicht aan den achterrand strekken en even breed zijn als aan den buitenkant lang, welke vlekken aan de voorzijde tusschen elkander eene wigvormige gele streep overlaten. In het gele zijdeveld staat aan wederzijde een klein bruin indruksel.

De dekschilden zijn lichter lederkleurig met fijnen zwarten zoom, een paar zwarte vlekjes aan den voorrand en een graauwachtige veeg van het midden naar den buitenrand toe. De voorste scheenen van dit insect zijn zeer lang en vertoonen ons aan de spits eene stompen vork en daaronder twee stompe tandjes. De buikzijde van het dier is, behalve den kop, geheel lederkleurig geel. Het kleinste voorwerp mist den cirkelvormigen inham aan de binnenzijde der bovenkaken, alsmede het zamen- en aan den voorrand vasthangen der vlekken op het borststuk en de graauwe vegen op de dekschilden.

6. *Lucanus Dejeanii* Reiche var. nigra.

Deze verscheidenheid is grooter en forscher gebouwd dan de typus, ook is zij zeer donker zwart en sterk blinkend op de dekschilden, zoodat zij eer als typus zou kunnen worden aangenomen en de bruinkleurige de varieteit zoude zijn. Een voorwerp is 0,068 lang, zijn kop heeft met de kaken eene lengte van 0,024. De platte kaken, de voorste helft van den kop en de voorste scheenen zijn zeer ruw gekorrelt; de dekschilden op het midden uiterst fijn gestippeld.

7. *Lucanus Zebra* Oliv.

Het voorwerp, door Olivier beschreven, is uit het kabinet

van Raye van Breukelerwaard in de verzameling van 's Rijks museum overgegaan. Het is volgens de etiquette overgezonden uit het rijk der Birmannen. Olivier heeft vergeten te melden dat het borststuk een' fijnen zwarten zoom heeft en ook de dekschilden aan den buitenrand zwart gezoomd zijn; voorts is karakteristiek dat de lange zwarte vlek op de dekschilden spiegelglad is.

8. *Dorcus Antaeus* Hope.

Bij deze soort schijnt er veel afwijking te bestaan in de plaatsing van den grooten tand der bovenkaken. Westwood zond mij eene schets, waaruit blijkt dat de typus van *Antaeus* dien tand breeder en meer in het midden van de kaak geplaatst heeft dan onze voorwerpen dien hebben. Onze grootste voorwerpen dragen den tand voorbij het midden van den binnenrand, ons kleinste (0,060 meter) vrij dicht bij de basis.

9. *Dorcus forceps* v. Voll.

(Verg. Plaat 6 fig. 2.)

Dorcus fuscus, nitidus, maxillis forcipiformibus, intus triplici serie denticulatis, clytris extus subsetosis.

Long 0,034 ad 0,045.

Hab. Sumatra.

De zonderling gevormde bovenkaken geven aan de soort een bijzonder uiterlijk; zij schijnt het naast bij te komen aan *Bulbosus* Hope, van het rijk van Assam. De kleur van het dier, zoowel boven als onder, is donkerbruin, van de tint, die oud Magahony-hout gewoonlijk aanneemt; alleen de kaken zijn donkerder. Deze laatsten hebben een' buitengewonen vorm; van het grondstuk af buigen zij zich naar elkander toe, doch waar zij elkander zouden ontmoeten, strekken zij zich vogelbekvormig naar voren, tot zij ieder afzonderlijk in een' krom-